

Zesz. Nauk. UEK, 2021, 1(991): 105–122

ISSN 1898-6447

e-ISSN 2545-3238

<https://doi.org/10.15678/ZNUEK.2021.0991.0107>

Perspektywy przystąpienia Polski do strefy euro w kontekście teorii optymalnych obszarów walutowych oraz kryteriów konwergencji

The Prospects for Poland Joining the Euro Area in the Context of the Theory of Optimal Currency Areas and Convergence Criteria

Paulina Pukin-Sowul

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Instytut Ekonomii i Finansów, Katedra Finansów, ul. M. Oczapowskiego 4/331, 10-720, Olsztyn, e-mail: paulina.pukin@uwm.edu.pl, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2162-079X>

Artykuł udostępniany na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0); <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Sugerowane cytowanie: Pukin-Sowul P. (2021), *Perspektywy przystąpienia Polski do strefy euro w kontekście teorii optymalnych obszarów walutowych oraz kryteriów konwergencji*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 1(991), 105–122, <https://doi.org/10.15678/ZNUEK.2021.0991.0107>.

STRESZCZENIE

Cel: Celem artykułu jest określenie korzyści oraz zagrożeń wynikających z wprowadzenia euro w Polsce w kontekście teorii optymalnych obszarów walutowych oraz kryteriów konwergencji.

Metodyka badań: Wykorzystano krytyczną analizę literatury przedmiotu, polskiej i zagranicznej, oraz analizę statystyczną opartą na danych Banku Światowego, Komisji Europejskiej, Głównego Urzędu Statystycznego, Eurostatu oraz TradingEconomics.com.

Wyniki badań: Obecnie strefa euro nie spełnia założeń TOOW, zaś Polska nie spełnia kryteriów konwergencji. W związku z tym Polska nie może przystąpić do strefy euro. Ponadto z przystąpieniem do europejskiej unii walutowej może się wiązać więcej zagrożeń niż korzyści.

Wnioski: Polska jako kraj z derogacją jest zobligowana do spełnienia kryteriów konwergencji i przystąpienia do strefy euro, niemniej jednak obecnie nie jest na to gotowa. Polska ze strefą euro mogłaby stworzyć optymalny obszar walutowy.

Wkład w rozwój dyscypliny: Uzyskane wyniki wpisują się w rozważania na temat europejskiej integracji monetarnej oraz perspektywy wprowadzenia euro w Polsce i mogą stanowić przesłankę do dalszych badań.

Typ artykułu: oryginalny artykuł naukowy.

Słowa kluczowe: strefa euro, teoria optymalnych obszarów walutowych, kryteria konwergencji, integracja monetarna.

Klasyfikacja JEL: F15, F45, O52.

ABSTRACT

Objective: The aim of the study is to determine the benefits and threats of introducing the euro in Poland in the context of the theory of optimal currency areas and convergence criteria.

Research Design & Methods: A critical analysis of the literature on the subject, both Polish and foreign, as well as statistical analysis based on data from the World Bank, The European Commission, the Polish Central Statistical Office, the Eurostat and TradingEconomics.com were used.

Findings: Currently, the euro area does not meet the theory OCA assumptions, and Poland does not meet the convergence criteria. Therefore, Poland cannot join the euro area. Moreover, joining the European Monetary Union may open the door to more threats than benefits.

Implications/Recommendations: Poland, as a country with a derogation, is obliged to meet the convergence criteria and join the euro area, but it is not ready at present. However, Poland and the euro area together could eventually create an optimal currency area.

Contribution: The results contribute to the debate on European monetary integration and the prospects for the introduction of the euro in Poland and may constitute a basis for further research.

Article type: original article.

Keywords: the euro area, theory of optimal currency areas, the convergence criteria, monetary integration.

1. Wprowadzenie

Przedmiotem badań w artykule jest unia walutowa i gospodarcza. Strefa euro jest przykładem obszaru o bardzo wysokiej międzynarodowej integracji gospodarczej. Jej utworzenie było sygnałem, że nastąpiła zmiana we współczesnych finansach międzynarodowych oraz zwiększył się stopień integracji europejskiej (Sawyer 2006).

Ekonomiści podkreślali, że utworzenie strefy euro oparto na teorii optymalnych obszarów walutowych (TOOW). Koncepcja ta powstawała w latach 1960–1999, a jej twórcami byli m.in.: R. Mundell, R. McKinnon, P. Kenen, J.C. Ingram, J.A. Frankel i A. Rose (Kunroo 2015). Ekonomiści rozważali propozycję wprowadzenia wspólnej waluty (lub jedynie usztywnienia kursu walutowego) w kontekście pojawiania się szoków makroekonomicznych. Mimo że różnili się co do szczegółów, uważali zgodnie, że optymalny obszar walutowy (OOW) to region, w którym należy zrezygnować z kursu płynnego, ponieważ korzyści wynikające z usztywnienia kursu walutowego przeważają nad zagrożeniami (Pukin i Włodarczyk 2021). Przeciwnicy wprowadzenia wspólnej waluty zaznaczali, że strefa euro od początku nie spełnia kryteriów TOOW, a utworzenie obszaru monetarnego wynikało przede wszystkim z przesłanek politycznych (De Grauwe 2012).

Obecnie strefa euro liczy 19 członków. Kraje, które nie są w unii walutowej, lecz zobowiązały się do niej dołączyć, to: Czechy, Węgry, Polska, Bułgaria, Rumunia, Chorwacja i Szwecja. Od państw kandydujących do przyjęcia wspólnej waluty wymaga się spełnienia tzw. kryteriów konwergencji. Określają one wymogi ekonomiczne, które państwa pretendujące do przystąpienia do strefy euro powinny spełnić, aby uznano ich gospodarki za skoordynowane z członkami unii walutowej (Cymbrowicz 2018). Debaty naukowe powinny zwiększyć świadomość ekonomiczno-polityczną obywateli na temat pozytywnych i negatywnych konsekwencji wprowadzenia euro (Włodarczyk 2016). Ten artykuł jest próbą analizy, która wpisuje się w ten nurt badań.

2. Cel i metodyka badań

W Polsce podejmowana jest społeczna oraz naukowa dyskusja nad konsekwencjami wprowadzenia euro. W debatach społecznych zbyt często w sposób emocjonalny przytaczane są argumenty „za” i „przeciw”, takie jak chęć zachowania suwerenności państwa oraz obawa przed wzrostem poziomu cen (Włodarczyk 2016). Ekspertki starają się przygotowywać rzetelne analizy o charakterze naukowym.

Celem artykułu jest określenie korzyści oraz zagrożeń wynikających z wprowadzenia euro w Polsce w kontekście teorii optymalnych obszarów walutowych oraz kryteriów konwergencji. Badania obejmują lata 1998–2019. Okres taki wybrano, ponieważ 1998 r. był ostatnim rokiem przed wprowadzeniem euro w kilkunastu państwach Unii Europejskiej, zaś za 2019 r. przemawiała aktualność i dostępność danych.

Do realizacji celu określenia perspektyw przystąpienia Polski do strefy euro w kontekście teorii optymalnych obszarów walutowych wybrano takie kryteria, jak:

- 1) zbieżność cykli koniunkturalnych – mierzona zmianą PKB w latach 1998–2018;

2) otwartość gospodarcza – mierzona wskaźnikiem zaproponowanym przez twórców teorii optymalnych obszarów walutowych, tj. wyrażonym procentowo stosunkiem handlu do PKB w latach 1998 oraz 2018 (obliczono zmianę otwartości gospodarczej w badanym okresie i wskazano najważniejszych partnerów handlowych Polski w 2019 r.);

3) mobilność siły roboczej – określona przez porównanie migracji zagranicznych w Polsce w latach 1998–2018: emigracji, imigracji, salda migracji oraz udziału emigracji do Europy (określono także główne kierunki emigracji z Polski w latach 1998–2018).

Do ustalenia, czy Polska spełnia kryteria konwergencji, wykorzystano kryteria określone w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE, nazywany również traktatem z Maastricht, 1992), tj.: inflację (mierzoną wskaźnikiem HICP, zmiany roczne wyrażone w %), deficyt budżetowy (maksymalnie 3% PKB), dług publiczny (maksymalnie 60% PKB). Ponadto zbadano, jaka jest aktualna opinia społeczeństwa na temat przystąpienia do strefy euro.

3. Teoria optymalnych obszarów walutowych

Teoria optymalnych obszarów walutowych jest jedną z najbardziej rozpowszechnionych koncepcji na temat finansów międzynarodowych. W ramach tej teorii wyróżnia się tradycyjne oraz nowe podejście. W latach 60. XX w. koncentrowano się na określeniu endogenicznych kryteriów TOOW; były to: mobilność siły roboczej, elastyczność cen i płac (Mundell 1961), otwartość gospodarki (McKinnon 1963), dywersyfikacja produkcji (Kennan 1969). Wskazywano wówczas takie kryteria, jak: podobieństwo preferencji inflacji, zbieżność cykli koniunkturalnych oraz integracja fiskalna (Benczes 2014).

W drugim okresie koncentrowano się na określeniu znaczenia poszczególnych elementów teorii. Ponadto w latach 70. XX w. przygotowano analizę korzyści i zagrożeń wynikających z usztywnienia kursu walutowego. W tym okresie dostrzeżono jednak wiele niejasności w teorii, a integracja europejska spowolniła. W latach 80. i 90. XX w. powstała natomiast tzw. nowa teoria optymalnego obszaru walutowego, która była ściśle związana z integracją europejską (Mongelli 2002). W tym czasie uznano, że kooperacja monetarna ma wpływ na wzrost zbieżności cykli koniunkturalnych oraz zwiększenie wymiany handlowej, a wcześniej wymienione kryteria TOOW mogą zostać spełnione po przyjęciu wspólnej waluty (Pukin 2019).

Teoria ta jednak kilkakrotnie była poddawana krytyce. Główne zarzuty dotyczyły tego, że kryteria wydają się mało precyzyjne. Znaczna część badaczy zauważa również, że koncepcja ta nie jest jednolita, wskutek czego trudno przeprowadzać rzetelne badania (Kawalec 2018).

4. Kryteria konwergencji

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej uznaje się za najważniejszy traktat dotyczący zasad akcesji do unii walutowej oraz jej funkcjonowania. Zawarto w nim kryteria, które powinny być spełnione przez państwa z derogacją, a w protokole dołączonym do traktatu podano wartości referencyjne poszczególnych wskaźników, tj. (Wierzejski i Siemionek 2012):

- osiągnięcie i utrzymanie niskiego stopnia inflacji (wskaźnik inflacyjny powinien być zbliżony do wartości poziomu cen trzech państw członkowskich o najstabilniejszej sytuacji inflacyjnej);
- osiągnięcie i utrzymanie stabilnej sytuacji finansowej (deficyt budżetowy nie wyższy niż 3% oraz dług publiczny nieprzekraczający 60%);
- utrzymanie stabilnego kursu walutowego w systemie ERM 2 przez co najmniej 2 lata;
- osiągnięcie i utrzymanie stabilnej sytuacji długoterminowych stóp procentowych.

B. Eichengreen (1992) na początku lat 90. XX w. napisał, że założenia fiskalne zapisane w TFUE mogą być nieefektywne dla gospodarek państw unijnych. Ponadto niektóre artykuły w traktacie dotyczące kryteriów konwergencji zawierają luki, np. niejasne jest zanotowanie zbyt wysokiego zadłużenia publicznego i jego wyjątki. Praktyki rządów państw wykazały słuszność prognoz B. Eichengreena. Państwa dominujące (Niemcy, Francja) wielokrotnie nie spełniały unijnych założeń fiskalnych, mimo to nie wprowadzono sankcji wobec nich.

C. Schmidt i T. Straubhaar (1995) jako jedni z pierwszych zauważyli, że kryteria konwergencji nie mają uzasadnienia ekonomicznego (niezrozumiała wysokość wartości referencyjnych, przede wszystkim długu publicznego oraz deficytu budżetowego). Ponadto zwrócili uwagę, że założenia z Maastricht nie są jasno sformułowane, a szczegółowe informacje na temat wartości referencyjnych kryteriów zapisane są jedynie w protokole, wskutek czego mogą łatwo ulec zmianie pod presją państw dominujących. Zauważyli również nieścisłości dotyczące konkretnych kryteriów. Zgodnie z zaleceniami Golden Sachs uznali, że kryteria konwergencji nie spełniają swojego podstawowego celu, tj. zwiększenia podobieństwa gospodarek. Stwierdzili, że kryteria, które należałoby wprowadzić, to: realny PKB, stopa bezrobocia, bieżący deficyt budżetowy w PKB oraz indeks konkurencyjności (Schmidt i Straubhaar 1995).

Do podobnych wniosków doszedł m.in. T. Paleta (2012). Badacz stwierdził, że kryteria z Maastricht nie spełniają swojego podstawowego celu, tj. konwergencji państw członkowskich unii walutowej, wręcz przeciwnie – realizacja wszystkich założeń zapisanych w TFUE przyczynia się do zwiększenia dysproporcji społeczno-gospodarczych państw unii walutowej. V. Toader i V. Gîdiu (2012) zauważyli nato-

miast, że spełnienie kryteriów konwergencji nie przyczynia się do realnej konwergencji i synchronizacji cykli koniunkturalnych. Kryteria konwergencji mają także niewiele wspólnego z założeniami TOOW.

5. Korzyści i zagrożenia wynikające z wprowadzenia euro

W literaturze przedmiotu spotkać można wiele analiz korzyści i zagrożeń wynikających z wprowadzenia wspólnej waluty. Do pozytywnych konsekwencji przyjęcia europejskiej waluty należą: wzrost efektywności mikroekonomicznej (dotyczy ona przede wszystkim przedsiębiorstw), eliminacja kosztów transakcyjnych oraz wahań kursów walutowych, wzrost handlu zagranicznego, efektywna alokacja kapitału, rosnąca konkurencja, przejrzystość cen, zmniejszenie zagrożenia wynikającego z niestabilności waluty krajowej i zwiększenie prawdopodobieństwa występowania niskiej inflacji dzięki prowadzeniu polityki monetarnej przez Europejski Bank Centralny (Stanković 2013).

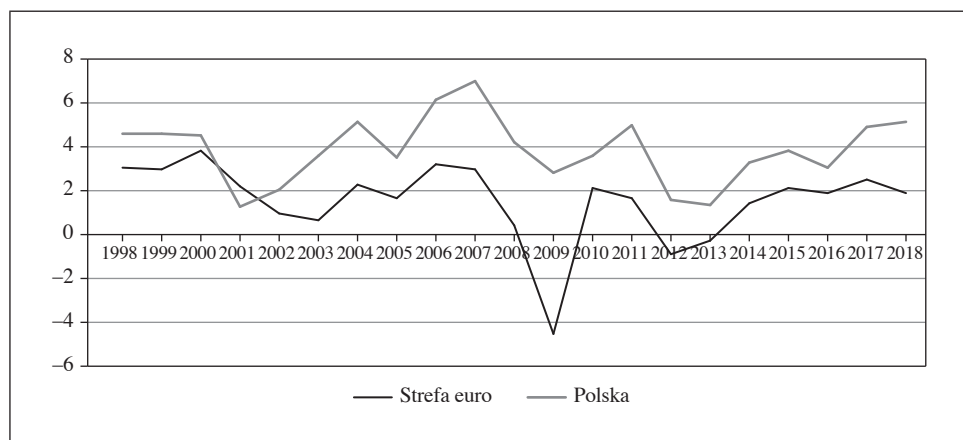
Najistotniejszym zagrożeniem wynikającym z przystąpienia państwa do unii walutowej jest utrata autonomii polityki monetarnej. Niewątpliwie wraz ze wzrostem występowania szoków makroekonomicznych niezbędne są wydatki na przywrócenie równowagi, a płynny kurs walutowy może stać się efektywnym instrumentem jej przywracania (Buigut 2010). W związku z tym, że strefa euro nie spełnia większości kryteriów TOOW i występują zróżnicowane szoki makroekonomiczne w unii walutowej, dla Polski utrata autonomii polityki pieniężnej jest bardzo dużym zagrożeniem. Jak się okazało, w czasie kryzysu finansowego polityka monetarna Europejskiego Banku Centralnego była nieefektywna, a Polska dzięki autonomicznej polityce monetarnej nie zmniejszyła znacząco swojej konkurencyjności (Zbierzychowska 2010). Taki problem nie pojawiłby się jednak w przypadku występowania optymalnego obszaru walutowego (Ricci 1997).

R. Mundell (1973) nazywany jest ojcem strefy euro. Uważał, że głównymi korzyściami z wprowadzenia wspólnej waluty w Europie będą: seniorat wynikający z tworzenia pieniądza międzynarodowego, ochrona przed dalszą ekspansją dolara amerykańskiego, wzrost kontroli nad europejską podażą pieniądza, wzrost znaczenia w gospodarce światowej oraz wprowadzenie nowego instrumentu, dzięki któremu można byłoby poprawić bilans płatności. R. McKinnon (1963) wymienił natomiast kilka korzyści z utworzenia optymalnego obszaru walutowego, tj. zapewnienie pełnego zatrudnienia i zbilansowanych płatności międzynarodowych oraz wewnętrzny poziom cen.

6. Przystąpienie Polski do strefy euro a teoria optymalnych obszarów walutowych

6.1. Cykl koniunkturalny

Pierwszą badaną kwestią, która umożliwiła określenie, czy Polska ze strefą euro-19 spełniają kryteria optymalnego obszaru walutowego, są cykle koniunkturalne. W całej Unii Europejskiej cykle koniunkturalne są zbliżone do siebie, lecz nie jednakowe. Różnią się one również w poszczególnych krajach. Integracja monetarna przyczyniła się do zwiększenia zbieżności cykli koniunkturalnych w strefie euro, występują jednak wciąż różnice pomiędzy cyklami koniunkturalnymi krajów wysoko rozwiniętych i państw południowych strefy euro. Analizę zbieżności cykli koniunkturalnych Polski i strefy euro-19 zaprezentowano na rys. 1.

Rys. 1. Zmiany PKB Polski i strefy euro w latach 1998–2018 (zmiany roczne w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?view=chart>, data dostępu: 24.02.2021).

Cykl koniunkturalny w Polsce różni się od cyklu w strefie euro. Polska charakteryzuje się przeważnie wyższym wzrostem PKB niż strefa euro. Ponadto dostrzega się średni poziom synchroniczności polskiego cyklu koniunkturalnego z przeciętnym cyklem strefy euro, z niewielkim przesunięciem w zakresie przebiegu faz względem szeregu referencyjnego. W latach 1998–2018 zanotowano jednak wzrost zbieżności cykli koniunkturalnych. Zarówno w strefie euro, jak i w Polsce zaobserwowano zmniejszony wzrost PKB w tym samym czasie (w 2009 r., później w 2012 r.). Ponadto wzrost PKB odnotowano w podobnych okresach.

6.2. Otwartość gospodarcza

Kolejnym kryterium teorii optymalnych obszarów walutowych jest otwartość gospodarcza. W przypadku państw europejskich jest ona dosyć wysoka, ale bardzo zdywersyfikowana (tabela 1).

W państwach członkowskich UE-27 w 1998 r. otwartość gospodarcza wynosiła od 42,27% w Grecji do 233,89% w Luksemburgu, zaś w 2018 r. od 60,51% we Włoszech do 387,10% w Luksemburgu. Można więc zauważyć, że w strefie euro występują znaczne dysproporcje pod względem otwartości gospodarczej.

Tabela 1. Otwartość gospodarcza państw UE (relacja między eksportem a PKB w %)

Państwo	1998	2018	Zmiana otwartości (w %)
Austria	76,93	107,79	40,11
Belgia	124,71	165,42	32,64
Cypr	134,91	145,34	7,73
Estonia	157,06	145,00	-7,68
Finlandia	66,97	78,19	16,75
Francja	49,51	64,48	30,24
Grecja	42,27	72,52	71,56
Hiszpania	52,66	67,52	28,22
Irlandia	157,98	211,51	33,88
Litwa	89,65	149,30	66,54
Luksemburg	232,89	387,10	66,22
Łotwa	90,81	123,19	35,66
Malta	223,31	268,77	20,36
Niderlandy	112,55	157,65	40,07
Niemcy	51,58	88,67	71,91
Portugalia	63,83	87,00	36,30
Słowacja	102,07	190,42	86,56
Słowenia	96,68	160,81	66,32
Włochy	45,09	60,51	34,20
Polska	56,66	107,48	89,69

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego (<https://data.worldbank.org/indicator/NE.TRD.GNFS.ZS>, data dostępu: 24.02.2021).

We wszystkich państwach oprócz Estonii zanotowano wzrost otwartości handlu (w Estonii spadek wyniósł 7,68%, z 157,06% do 145,00%). W większości krajów zaobserwowano kilkudziesięcioprocentowy wzrost, jeśli chodzi o stosunek handlu

do PKB. W latach 1998–2018 r. wzrosła liczba państw, w których otwartość handlowa wynosiła powyżej 100%, w kilku państwach odnotowano nawet wynik powyżej 200% (Irlandia, Luksemburg i Malta).

W Polsce wystąpiła podobna tendencja. Stosunek handlu do PKB w ciągu 20 lat zwiększył się o 86,69%. Otwartość gospodarki jest przeciętna dla UE – w 2018 r. wyniosła 107,48%. Podobny wzrost odnotowano w przypadku Słowacji (86,56%), natomiast zbliżony stosunek handlu do PKB zaobserwowano w Austrii oraz Danii.

Ponieważ twórcy TOOW podkreślali znaczenie wymiany handlowej z partnerami unii walutowej, analizą objęto również najważniejszych partnerów handlowych Polski (tabela 2).

Tabela 2. Najważniejsi partnerzy handlowi Polski w 2019 r. (udział eksportu i importu w %)

Eksport	Udział eksportu do partnera (w %)	Import	Udział importu od partnera (w %)
Niemcy	28,0	Niemcy	22,0
Czechy	6,2	Chiny	12,0
Wielka Brytania	6,1	Rosja	6,6
Francja	5,8	Włochy	5,0
Włochy	4,6	Niderlandy	3,8
Holandia	4,4	Francja	3,7
Rosja	3,1	Czechy	3,4
USA	2,9	USA	3,2
Węgry	2,8	Hiszpania	2,3
Szwecja	2,8	Belgia	2,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dotyczących najważniejszych partnerów handlowych Polski (<https://tradingeconomics.com/poland/imports-by-country>, data dostępu: 15.10.2020).

Otwartość handlowa Polski jest również relatywnie wysoka w stosunku do państw ze strefy euro (Niemcy, Francja, Włochy, Niderlandy), kilku państw wysoko rozwiniętych (Wielka Brytania, USA) oraz krajów unijnych z derogacją (Czechy, Węgry, Szwecja).

Główne kierunki polskiego eksportu to: Niemcy, Czechy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Holandia, Rosja, USA, Węgry i Szwecja. Udział eksportu do tych państw w eksporcie Polski wynosi 66,7%, przy czym aż 28,0% dóbr trafia do Niemiec.

Nieco inna jest struktura polskiego importu. Głównymi importerami Polski ze strefy euro są: Niemcy, Włochy, Niderlandy, Francja, Hiszpania i Belgia, dodatkowo z UE – Czechy. Wśród najistotniejszych partnerów wymienić należy także USA. Oprócz zmiany kolejności najważniejszych partnerów handlowych trzeba również odnotować to, że wśród importerów znalazły się Chiny. Import z dziesięciu państw

będących kluczowymi partnerami stanowi 64,3% importu Polski, przy czym najczęściej towaru pochodzi z Niemiec (22,0%) i Chin (12,0%).

6.3. Mobilność siły roboczej

Kolejnym z kryteriów TOOW jest mobilność siły roboczej. Ze względu na brak danych dotyczących migracji osób w wieku produkcyjnym przedstawiono dane na temat migracji zagranicznych oraz zaprezentowano główne kierunki emigracji (tabela 3).

Tabela 3. Migracje zagraniczne w Polsce w latach 1998–2018 (w tys. osób)

Rok	Emigracja	Imigracja	Saldo migracji	Emigracja do Europy
1998	22 177	8916	-13 261	83,19
1999	21 536	7525	-14 011	82,16
2000	26 999	7331	-19 668	84,87
2001	23 368	6625	-16 743	83,34
2002	24 532	6587	-17 945	83,50
2003	20 813	7048	-13 765	83,09
2004	18 877	9495	-9382	82,36
2005	22 242	9364	-12 878	82,80
2006	46 936	10 802	-36 134	87,82
2007	35 480	14 995	-20 485	87,83
2008	30 140	15 275	-14 865	85,30
2009	18 620	17 424	-1196	84,46
2010	17 360	15 246	-2114	84,40
2011	19 858	15 524	-4334	86,36
2012	21 200	14 583	-6617	88,08
2013	32 103	12 199	-19 904	87,74
2014	28 080	12 330	-15 750	89,14
2015
2016	11 970	13 475	1505	91,36
2017	11 888	13 324	1436	89,34
2018	11 849	15 461	3612	90,39

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosc/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html>, data dostępu: 1.09.2020).

Polska jest krajem o jednej z najwyższej mobilności geograficznej w UE i niskiej atrakcyjności dla imigrantów, zwłaszcza pochodzących z Europy Zachod-

niej, o czym może świadczyć ujemne saldo migracji w Polsce. Liczba imigrantów nieustannie wzrasta (wyjątkiem były lata 2009–2012), zaś liczba emigrantów znacznie wzrosła po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej i w ostatnich latach jej poziom jest zbliżony do tego z 1998 r. Do najpopularniejszych kierunków emigracji Polaków należą kraje europejskie (tabela 4). Aż ponad 80% emigrantów decyduje się na wyjazd do państw Europy Zachodniej.

Tabela 4. Główne kierunki emigracji z Polski w latach 1998–2018 (w tys. osób)

Rok	RFN–NRD/ Niemcy	Wielka Brytania	Stany Zjednoczone	Kanada	Irlandia	Niderlandy
1998	16 128	166	2217	1076	1	166
1999	15 346	170	2358	1113	7	218
2000	20 472	189	2572	1206	0	239
2001	16 900	208	2485	1037	9	265
2002	17 806	254	2676	1016	13	290
2003	15 013	282	2464	800	20	275
2004	12 646	543	2404	657	83	363
2005	12 317	3072	2633	808	405	393
2006	14 950	17 996	3951	1097	2307	925
2007	13 771	9165	3078	821	2089	1098
2008	11 884	6565	3158	841	1422	1004
2009	7769	3502	1961	571	570	691
2010	6818	3472	1767	607	565	680
2011	7784	4434	1797	550	712	899
2012	8399	4900	1597	562	820	982
2013	12 419	7779	2641	730	1147	1440
2014	10 266	7392	1877	673	1196	1356
2015
2016	4437	2946	695	176	524	786
2017	4514	2596	902	177	484	758
2018	0	0	0	0	0	787

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2018,4,2.html>, data dostępu: 25.02.2021).

Wśród najważniejszych kierunków emigracji Polaków są: Niemcy, Wielka Brytania, USA, Kanada, Irlandia oraz Holandia, przy czym pierwszy wymieniony kraj jest głównym kierunkiem polskiej emigracji od kilkadziesiąt lat, natomiast pozostałe kraje (zwłaszcza Irlandia oraz Holandia) od akcesji Polski do UE.

6.4. Kryteria konwergencji

W poszczególnych państwach członkowskich występuje zróżnicowanie pod względem spełniania kryteriów konwergencji (tabela 5). Większość krajów z derogacją nie spełniała w ostatnim czasie kryterium inflacji (oprócz Chorwacji, Danii i Szwecji), nie uczestniczyła w ERM co najmniej 2 lata (kryterium spełnione jedynie przez Danię) oraz nie dostosowała uregulowań prawnych (np. kwestie związane z utratą autonomii krajowego banku centralnego na rzecz Europejskiego Banku Centralnego). Większość państw spełniała kryterium fiskalne oraz kryterium długoterminowych stóp procentowych.

Tabela 5. Spełnianie kryteriów konwergencji przez kraje z derogacją w 2019 r.

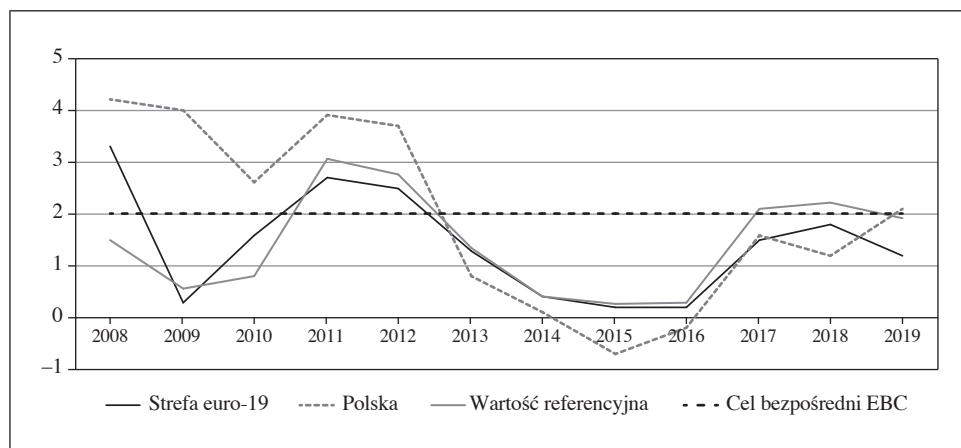
Wyszczególnienie	Stopa inflacji – HICP	Stosunek deficytu budżetowego do PKB (% PKB)	Stosunek długu publicznego do PKB (% PKB)	ERM II – członkostwo	Długoterminowa stopa procentowa (w %)
Wartość referencyjna	1,8	3	60	nie	2,9
Bułgaria	2,6	-2,1	20,4	nie	0,3
Chorwacja	0,9	-0,4	73,2	nie	0,9
Czechy	2,9	-0,3	30,8	tak	1,5
Dania	0,6	-3,7	33,2	nie	-0,3
Węgry	3,7	2,0	66,3	nie	2,3
Polska	2,8	0,7	46,0	nie	2,2
Rumunia	3,7	4,3	35,2	nie	4,4
Szwecja	1,6	-0,5	35,1	nie	-0,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie (*Convergence Report... 2020*).

W ostatnich badaniach Polska spełniała kryteria fiskalne (zadłużenie publiczne wynosiło 46,0%, w 2019 r. zanotowano nadwyżkę 0,7%), zaś stopy procentowe wyniosły 2,2% (wartość referencyjna 2,9%). Nie spełniała natomiast kryterium inflacyjnego (2,8% do 1,8%). W latach 2014–2019 wartość inflacji w Polsce była wyższa niż wartość referencyjna (rys. 2). Przypuszcza się jednak, że w kolejnych latach zadłużenie publiczne oraz deficyt budżetowy mogą stać się zbyt wysokie ze względu na wprowadzenie kolejnych programów społecznych oraz wspierających przedsiębiorców, którzy zostali dotknięci negatywnymi konsekwencjami pandemii COVID-19.

Kolejnym kryterium konwergencji jest zmiana cen. Inflacja w Polsce zmniejszała się w latach 2008–2015, w latach 2015 i 2016 zanotowano deflację. Od 2013 r. zmiana cen w Polsce oraz wartość referencyjna i przeciętny wzrost cen mierzony wskaźnikiem HICP są do siebie zbliżone. W latach 2015–2019 inflacja Polski była

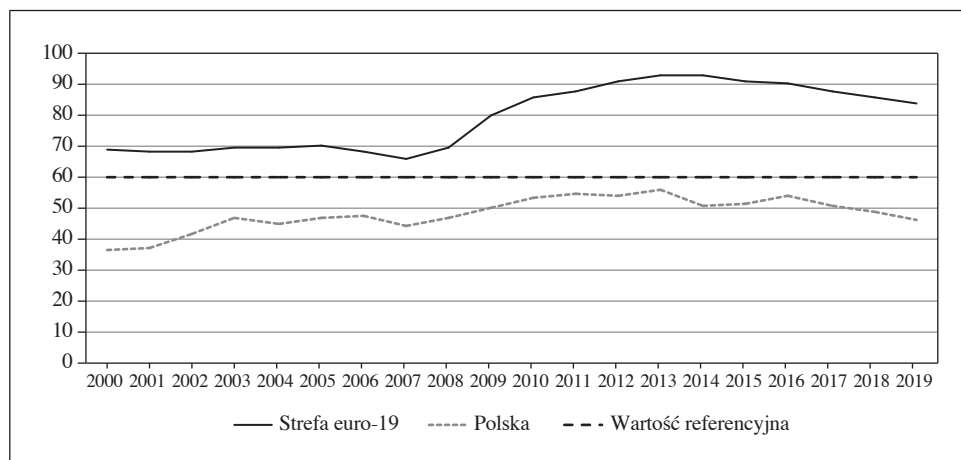
niższa od wartości referencyjnej, a więc kryterium zostało spełnione. Wartość referencyjna w latach 2008–2019 nie była identyczna z celem bezpośrednim EBC wynoszącym ok. 2%. Można jednak uznać, że w najbliższych latach inflacja w Polsce wzrośnie. Najbliższa tej wartości inflacja w Polsce była w 2019 r. – wynosiła wtedy 2,1%. Zgodnie z prognozą makroekonomiczną Komisji Europejskiej (*European Economic... 2020*) inflacja (mierzona wskaźnikiem HICP) wzrośnie do 3,6% w 2020 r., 2,0% w 2021 r. i 3,1% w 2022 r. Wynika to m.in. ze wzrostu części dochodów rozporządzalnych gospodarstw domowych z tytułu programów społecznych (zbliżony efekt do spirali płac i cen). Niemniej jednak ograniczony popyt z tytułu COVID-19 może mieć ambiwalentny wpływ na gospodarkę. Część przedsiębiorstw w celu zwiększenia popytu na własne usługi oraz dobra będzie podnosić ceny (aby ograniczyć negatywne konsekwencje epidemii w latach 2020–2021 i w szybkim czasie zwiększyć przychody z działalności operacyjnej), a część będzie je obniżać (zgodnie z prawem popytu).

Rys. 2. Inflacja w Polsce i w strefie euro, wartość referencyjna oraz cel bezpośredni EBC w latach 2008–2019 (zmiany roczne w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego (<https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG>, data dostępu: 25.02.2021) i Eurostatu (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/hicp/data/database>, data dostępu: 25.02.2021).

Pozostałe kryteria to założenia fiskalne, tj. deficyt budżetowy oraz zadłużenie publiczne. Polska w badanym okresie spełniała oba (rys. 3). Zarówno przed przystąpieniem do Unii Europejskiej, jak i po nim spełniała kryterium zadłużenia publicznego. Niepokojące jest jednak to, że w ostatnich latach badanego okresu (2010–2019) notowano coraz wyższe zadłużenie publiczne. Wynika to z ekspansywnej polityki rządu. Polska charakteryzuje się także znacznie niższym zadłużeniem publicznym

Rys. 3. Dług publiczny w Polsce, w strefie euro i wartość referencyjna w latach 2000–2019 (% PKB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego (<https://data.worldbank.org/indicator/GC.DOD.TOTL.GD.ZS>, data dostępu: 26.02.2021) i Eurostatu (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1/default/table?lang=en, data dostępu: 26.02.2021).

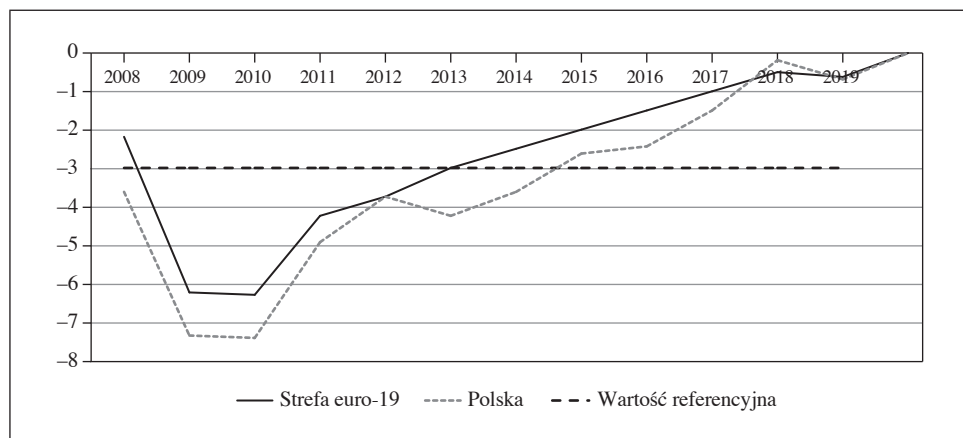
niż przeciętne zadłużenie państw unii walutowej. Średnia wartość tego wskaźnika dla strefy euro-19 była wyższa w całym badanym okresie od wartości referencyjnej. Jest to spowodowane bardzo niestabilną sytuacją fiskalną kilku państw (głównie Grecji oraz Włoch, ale również Austrii, Belgii, Irlandii, Francji, Cypru i Słowenii).

Deficyt budżetowy w Polsce w latach 2008–2019 był zbliżony do przeciętnej wartości deficytu budżetowego w państwach strefy euro, przy czym do 2018 r. był nieco wyższy niż w strefie euro (o ok. 1 p.p.). W latach 2007–2015 Polska nie spełniała tego kryterium fiskalnego. W ostatnich kilku latach polski deficyt budżetowy jest niższy niż wartość referencyjna (rys. 4).

Zgodnie z unijnymi uregulowaniami prawnymi w każdym kraju kandydującym do strefy euro, w którym zostaną spełnione kryteria konwergencji, należy przeprowadzić referendum. Społeczeństwo w kraju demokratycznym ma prawo wyrazić swoją opinię na temat przystąpienia do strefy euro. W najnowszych badaniach przeprowadzonych przez Komisję Europejską (*European Economic...* 2020) 57% Polaków stwierdziło, że wprowadzenie euro może mieć pozytywne konsekwencje dla kraju. Węgry oraz Rumuni częściej deklarowali pozytywne nastawienie (odpowiednio 68% i 61%), zaś Chorwaci i Bułgarzy nieco rzadziej (54%). Natomiast największymi sceptykami wydają się Szwedzi, którzy w większości nie chcą przystąpić do strefy euro (64% badanych). Większość Polaków (71%) obawia się, że wprowadzenie euro może przyczynić się do wzrostu cen – podobnie myślą głównie Chorwaci, Czesi oraz Bułgarzy. Większość respondentów (71%) uznało

także, że ich państwo nie jest gotowe na wprowadzenie wspólnej waluty. Najczęściej negatywnej odpowiedzi na to pytanie udzielali Polacy. Tylko 19% badanych Polaków stwierdziło, że kraj jest gotowy na przystąpienie do strefy euro. Odsetek ten w latach 2015–2020 wzrósł w niewielkim stopniu (z 11%).

Opinie polskiego społeczeństwa są zróżnicowane. Można stwierdzić, że główną grupą, która popiera wprowadzenie euro w Polsce, są ekonomiści, którzy zauważają przede wszystkim korzyści gospodarcze wynikające z przystąpienia do strefy euro.

Rys. 4. Deficyt budżetowy w Polsce, w strefie euro i wartość referencyjna w latach 2000–2019 (% PKB)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego (<https://data.worldbank.org/indicator/GC.DOD.TOTL.GD.ZS>, data dostępu: 27.02.2021) i Eurostatu (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10dd_edpt1/default/table?lang=en, data dostępu: 27.02.2021).

Tabela 5. Opinie obywateli na temat wprowadzenia euro w ich krajach (udział odpowiedzi w %)

Kraj	Pozytywny wpływ euro na kraje, w których jest euro	Zwolennicy przystąpienia do strefy euro	Gotowość kraju do wprowadzenia euro
Bułgaria	54	44	27
Chorwacja	54	67	32
Czechy	47	39	23
Polska	57	46	19
Rumunia	61	61	32
Szwecja	45	36	24
Węgry	68	49	27

Źródło: opracowanie własne na podstawie (*Introduction of the Euro...* 2020).

Należy podkreślić, że wprowadzenie euro w Polsce należy rozpatrywać również pod kątem konsekwencji politycznych. Zobowiązanie kraju do przystąpienia do strefy euro obliguje kraj do wprowadzenia euro w nieokreślonej przyszłości (po spełnieniu wyznaczonych kryteriów). Polska, pozostając w części państw członkowskich z derogacją, ogranicza swoją pozycję polityczną. Powstanie Europy „dwóch prędkości” może doprowadzić do tego, że Polska pozostanie peryferyjnym krajem o małym znaczeniu. Dlatego G. Piwnicki (2016) uznał, że rząd powinien wprowadzić liczne zmiany mające na celu zwiększenie gotowości kraju do wprowadzenia euro.

7. Zakończenie

Przedstawiciele instytucji europejskich uznali za podstawy strefy euro zarówno nową teorię optymalnych obszarów walutowych, jak i interesy ekonomiczne oraz polityczne. Wprowadzenie wspólnej waluty przyczyni się ich zdaniem do wzrostu zbieżności gospodarek. Strefa euro nie stała się jednak optymalnym obszarem walutowym. Państwa członkowskie unii monetarnej cechują odmiennie cykle koniunkturalne oraz zróżnicowana otwartość gospodarcza.

Polska spełniała w badanym okresie kryteria fiskalne, inflacja była natomiast zbyt wysoka. Nasz kraj nie przystąpił do ERM II, a opinie obywateli na temat wprowadzenia euro są często krytyczne. Dlatego też można stwierdzić, że Polska nie jest gotowa na wejście do strefy euro. Aby zwiększyć swą gotowość, Polska powinna ograniczyć ekspansywną politykę, która przyczynia się do wzrostu inflacji, długu publicznego oraz deficytu budżetowego.

Można jednak zauważyć, że Polska w coraz większym stopniu integruje się ze strefą euro, przede wszystkim z krajami wysoko rozwiniętymi (m.in. z Niemcami). Świadczy o tym wysoki udział eksportu do państw strefy euro, konwergencja ekonomiczna oraz duża liczba polskich emigrantów udających się do krajów, które wprowadziły euro.

Wprowadzenie wspólnej waluty miałyby dla Polski negatywne konsekwencje. Głównym zagrożeniem jest utrata autonomii polityki monetarnej. Obecnie polityka pieniężna EBC nie jest w stanie przeciwdziałać szokom makroekonomicznym, ponieważ strefa euro nie jest optymalnym obszarem walutowym. Ponadto przystąpienie do unii walutowej, która nie jest OOW, może mieć negatywny wpływ na bilans płatności oraz konkurencyjność polskiej gospodarki.

Trzeba jednak zaznaczyć, że wprowadzenie euro mogłoby również przynieść korzyści wynikające z korzystania z pieniądza międzynarodowego: wzrost efektywności mikroekonomicznej, eliminację kosztów transakcyjnych, wzrost przejrzystości cen, zwiększenie handlu zagranicznego oraz wzrost znaczenia w gospodarce światowej oraz unijnej.

Przystąpienie Polski do strefy euro niesie wiele zagrożeń, ale i korzyści. W przyszłości należałoby przeprowadzić dodatkowe analizy na temat pozytywnych i negatywnych konsekwencji wprowadzenia euro dla gospodarki oraz społeczeństwa.

Literatura

- Benczes I. (2014), *The Theory of Optimum Currency Areas* (w:) *Economics of Global and Regional Integration*, red. T. Palánkai, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Buigut S. (2010), *Loss of Monetary Policy Autonomy and Public Attitude toward Monetary Union*, „Journal of International and Global Economic Studies”, nr 2(2).
- Convergence Report 2020* (2020), Institutional Paper, nr 129, European Commission, Brussels.
- Cymbranowicz K. (2018), *Refleksja na temat członkostwa Polski w strefie euro z perspektywy rynku pracy*, „Zeszyty Naukowe Uczelni Vistula”, nr 62(5).
- De Grauwe P. (2012), *The Political Economy of the Euro*, „Annual Review of Political Science”, vol. 16, nr 1.
- Eichengreen B. (1992), *Should the Maastricht Treaty Be Saved?*, Princeton University, Princeton.
- European Economic Forecast. Autumn 2020* (2020), Institutional Paper, nr 136, European Commission, Luxembourg.
- Introduction of the Euro in the Member States That Have Not Yet Adopted the Common Currency* (2020), Flash Eurobarometer 487, European Commission, <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/a2b06439-d855-11ea-adf7-01aa75ed71a1> (data dostępu: 25.02.2021).
- Kawalec M. (2018), *Elastyczność rynku pracy w Polsce w świetle teorii optymalnych obszarów walutowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 5(977), <https://doi.org/10.15678/ZNUEK.2018.0977.0509>.
- Kenen P. (1969), *The Theory of Optimum Currency Areas: An Eclectic View* (w:) *Monetary Problems of the International Economy*, red. R. Mundell, A. Swoboda, The University of Chicago Press, Chicago.
- Kunroo M.H. (2015), *Theory of Optimum Currency Areas: A Literature Survey*, „Review of Market Integration” vol. 7, nr 2, <https://doi.org/10.1177/0974929216631381>.
- McKinnon R. (1963), *Optimum Currency Area*, „American Economic Review”, vol. 53, nr 4.
- Mongelli F.P. (2002), “New” Views on the Optimum Currency Area Theory: What Is EMU Telling US?, European Central Bank, Working Paper, nr 138.
- Mundell R. (1961), *A Theory of Optimum Currency Areas*, „The American Economic Review”, vol. 51, nr 4.
- Mundell R. (1973), *A Plan for a European Currency* (w:) *The Economics of Common Currencies*, red. H.G. Johnson, A.K. Swoboda, Allen and Unwin, Crows Nest.

- Paleta T. (2012), *Maastricht Criteria of... Divergence?*, „Review of Economic Perspectives – Národohospodárský Obzor”, vol. 12, nr 2, <https://doi.org/10.2478/v10135-012-0005-7>.
- Piwnicki G. (2016), *Dylematy wprowadzenia euro w Polsce przez pryzmat polityczny i gospodarczy*, „Przegląd Politologiczny”, nr 1, <https://doi.org/10.14746/pp.2016.21.1.7>.
- Pukin P. (2019), *Wpływ wprowadzenia euro na handel państw członkowskich unii monetarnej*, „Catalaxy”, vol. 4, nr 2, <https://doi.org/10.24136/cxy.2019.007>.
- Pukin P., Włodarczyk B. (2021), *Sub-Zones in The Euro Area as Optimum Currency Areas* (w:) Proceedings of the 36th International Business Information Management Association Conference (IBIMA), red. K.S. Solima, International Business Information Management Association, Granada.
- Ricci L.A. (1997), *A Model of an Optimum Currency Area*, „IMF Working Papers”, nr 76.
- Sawyer M. (2006), *The Economic and Monetary Union: Past and Present Failures and Some Future Possibilities*, „World Economic Review”, vol. 6.
- Schmidt C., Straubhaar T. (1995), *Maastricht II: Are Real Convergence Criteria Needed?*, „Intereconomics”, nr 30(5), <https://doi.org/10.1007/BF02926364>.
- Stanković M. (2013), *The Advantages of Being a Member of the European Monetary Union and Its Influence on Trade in the Eurozone*, „Škola biznisa”, nr 2, <https://doi.org/10.5937/skolbiz1302030S>.
- Toader V., Gîdiu V. (2012), *The Study of Nominal Convergence in European Union*, „Procedia Economics and Finance”, nr 3, [https://doi.org/10.1016/s2212-5671\(12\)00243-2](https://doi.org/10.1016/s2212-5671(12)00243-2).
- Wierzejski T., Siemionek M. (2012), *Convergence Problems in the Eurozone*, „Olsztyn Economic Journal”, vol. 7, nr 2, <https://doi.org/10.31648/oiej.3431>.
- Włodarczyk B. (2016), *Makroekonomiczne skutki wprowadzenia waluty euro w krajach członkowskich Unii Europejskiej*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”, vol. 50, nr 4, <https://doi.org/10.17951/h.2016.50.4.559>.
- Zbierchowska D. (2010), *Konsekwencje stosowania określonych systemów kursowych w warunkach kryzysu finansowego na przykładzie krajów Europy Środkowo-Wschodniej*, „Equilibrium”, vol. 1, nr 4.